

hanem Ziegler művének fordítása. Aztán jött a többi. A fiatal Katona a színészi és rendezői működés mellett 1811-től 1815-ig 5 fordított drámával s Bánk bánt bele nem számítva 13 eredeti darabbal gazdagította a magyar játérendet. E korból való művei a következők: *Örökség*, vígj. 1 felv. Bem. 1811 ápr. 11. A *Szegény lantos* (Kotzebue). Bem. 1816 ápr. 11. *Jolánta jeruzsálemi királyné*, Ziegler után. Bem. 1812 jan. 12. *Szmoleszki ostroma*. Bem. 1811 nov. 24. *Üstökös csillag*, vígj. 1 felv. (Medve Albert.) Bem. 1813 febr. 17. *Montbelli grófok*. E fordítások közül a *Jolánta* eredeti kézírata és a *Montbelli grófok* másolata megvan a Nemzeti Színház könyvtárában. A többi elveszett. *Eredeti darabok*: *Farsangi utazás*. Bem. 1812. (Elveszett.) *Monostori Veronka* (Bem. 1812.) eredetije a Nemzeti Színház könyvtárában. *Montbelli grófok*. Bem. 1811 július 16. *Lucza széke* (Bem. Pest 1812 dec. 26.) eredetije a Nemzeti Színház könyvtárában. *István, a magyarok első királya* (Bem. Pest, 1813 augusztus 19.) eredeti kézírata a Nemzeti Színház könyvtárában. *Ziska*, 1813, eredeti kézírata a Nemzeti Színház könyvtárában. *Aubinyi Clemenia* Héderváry Cecillia cím alatt is. Mindkettő másolata a Nemzeti Színház könyvtárában. *Jeruzsálem pusztulása*, 1814, eredeti kézírata a Nemzeti Színház könyvtárában. *Doboka vára*, *Nagyidai cigányok*, *Comarunna*. Mind a három elveszett. *Rózsa vagy a tapasztalatlan légy a pókok közt*, 1815, *A tündéralma vagy Nadir és Nadine boszorkányos története*. Ez utóbbi kettőt Milecz János találta meg és adta ki 1886-ban „Katona József családja, élete és ismeretlen művei” című munkájában. Ha figyelembe vesszük, hogy Katona József színpadi működése mellett jogi tanulmányait is ernyedetlen szorgalommal folytatta, bámulnunk kell ezt a nagy drámaírói tevékenységet. Ezek a művei azonban, habár legtöbbször látszanak is az igazi tehetség jelei, még csak előtanulmányoknak tekinthetők. A fiatal Katona gyorsan egy-két hét alatt írta és fordította őket, inkább csak azzai a céllal, hogy a játszó társaságnak újabb műsoranyaggal szolgáljon. De azért a lázadó Kupában (István, magyarok első királya) már látszanak Petur bán robusztus alakjának körvonalai; Jeruzsálem pusztulásában már érezhetjük Shakespeare hatását; a „Nadir

és Nadine” tündéres játékban pedig olyan lebilincselő módon érzékelteti a nagy szerelem leküzdhetetlen diadalát, hogy ez a poétikus mű még ma is hatást keltene a színpadon. És mégis hol vannak ezek a művek Bánk bántól (l. o.), melyet ő maga is első művének nevez, mely aztán a cenzúra betiltó végzése után — fájdalom — utolsó műve lett. „Bánk bán”-t 1815 nyarán írta és beküldte a kolozsvári pályázatra, ahol azonban — ha ugyan igazán eljutott a bírálók kezébe — figyelembe sem vették. Katona Bárány Boldizsár „Rostá”-ja alapján a művet 1819–20-ban átdolgozta. Az átdolgozatlan „Bánk bán”-t eddig nem ismertük, de 1912-ben egy régi kézirat formájában napfényre került az is. (Megj. az „Irodalomtörténeti Közlemények” 1913-ik évfolyamában, 2–3. szám.) A két „Bánk bán” összehasonlítása rendkívül tanulságos és szembevetővé teszi azt a hatalmas fejlődést, melyet Katona 1815-től 1820-ig tanúsított. Katona József tragikus alak volt. Színész már csak szegénysorsú szülei miatt sem lehetett, a drámaíró pedig megölte benne a cenzúra. Ott hagyta hát a színpadot, letette a drámaírói tollat és magyar keserűséggel hazament Kecskemétre ügyésznek. Még jó, hogy Bánk bánját 1821-ben nyomtatásban kiadta, mert különben elveszhetett volna a legnagyobb magyar tragédia. Kecskemét város Tanácsa 100 forinttal jutalmazta a neki ajánlott művet, a szerzőt pedig 1820 november 2-án megválasztotta alügyésznek, majd 1826-ban főügyésznek. Katona József a nagy lelkek nemes fennköltségével viselte sorsát. Ha már szép álmait nem valósíthatta meg, legalább szüleinek igyekezett hű támasza lenni. Nem magának élt már, hanem szüleinek, városának és hivatalának. A hivatalban pontos, pártatlan és igazságos volt. A szegény nép érdekében sokszor síkra szállt és keményen kimondta az igazságot szóval úgy, mint írásban. E szókimondó bátor magatartásáért a nép „sercegő pennájú Katoná”-nak nevezte. De a drámaírói tollat sohasem vette fel többé. Csak egy értekezést írt még a játékszín ügyében: „Mi az oka, hogy Magyarországon a játékszíni költőmesterség nem akar lábra kapni?” (Megj. a „Mindenek Gyűjtemény” c. folyóiratban, 1821.) A színészekkel főügyész korában is megtartotta a jó viszonyt, különösen Udvarhelyi Miklóssal és Balog István-